

Place Attachment and Pro-environmental Behaviors: Explaining the Dimensions and Effects (Case Study: Visitors to Sofeh Mountain Park in Isfahan)

Raana Shaykh-Baygloo^{1*}, Zahra Soltani²

1- Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Shiraz University, Shiraz, Iran

(*Corresponding Author Email: r_shaykh@shirazu.ac.ir)

2- Assistant Professor of Geography and Rural Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Extended Abstract:

1- Introduction:

Mountain parks are recreational environments in open spaces, which are considered pleasant places to spend leisure time and seek new experiences in interaction with nature. The popularity of these desirable areas of tourism can lead to increased visits to the environment and, consequently, increase the pressure on environmental resources. Therefore, researchers, professionals, and environmental practitioners attempt to find solutions to protect natural resources. In this regard, environmental behavior has recently received special attention as a tool to increase the sustainability of tourism attractions. Some previous studies have shown that when people feel attached to an environment, they tend to contribute to the protection of the environment through their behavior. On the other hand, according to the findings of some studies, those park visitors who generally feel more responsible for the environment, are more likely to engage in park-specific pro-environmental behaviors.

Sofeh Mountain Park with an area of more than 39 hectares located in the city of Isfahan, is a significant place of entertainment and recreation for citizens and domestic and foreign tourists. With the development of space, facilities, and tourism services in this natural environment, as well as the increasing number of visitors to this unique mountain park, the issue of environmental protection becomes of considerable importance and necessity. Given that the behaviors of visitors in the visited environment directly affect all aspects of environmental sustainability, the present study investigates the effect of visitors' place attachment and their general pro-environmental behaviors on the park-specific pro-environmental behaviors.

2- Methodology:

The present study, through studying a sample of 400 visitors to Sofeh Mountain Park in Isfahan city, has examined the effects of place attachment and general pro-environmental behaviors on the park-specific pro-environmental behaviors. The required data for the research were collected through a questionnaire in November 2019. The questionnaire consisted of two sections, including general attributes of respondents and the main part consisted of a set of questions regarding visitors' place attachment and pro-environmental behaviors, which mainly adopted from Halpenny (2010). This part of the questionnaire was composed of 41 questions, of which 16 were about three dimensions of place

جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی

سال ۳۱، پیاپی ۸۰، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۹، صص ۴۲-۲۵

نوع مقاله: پژوهشی

وصول: ۱۳۹۹/۷/۲۸ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۷

تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیط زیست: تبیین ابعاد و اثرات (مطالعه‌ی موردی:

بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفه‌ی شهر اصفهان)

رنا شیخ بیگلو*، استادیار دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

r_shaykh@shirazu.ac.ir

زهره سلطانی، استادیار دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

z.soltani@scu.ac.ir

چکیده

پارک‌های کوهستانی از جمله محیط‌های تفریحی در فضاهای باز و مکان‌هایی دلپذیر برای گذران اوقات فراغت و جست‌وجوی تجربیات جدید در تعامل با طبیعت هستند. مطلوبیت این محیط‌های گردشگری به افزایش بازدیدها و در نتیجه افزایش فشار بر منابع محیطی منجر می‌شود. در سال‌های اخیر به رفتار محیط‌زیستی به مثابه راهکاری برای افزایش پایداری محیط‌های تفریحی و جاذبه‌های گردشگری توجه ویژه‌ای شده است. پژوهش حاضر با مطالعه نمونه‌ای شامل ۴۰۰ نفر از بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفه در شهر اصفهان، اثر تعلق مکانی بازدیدکنندگان و رفتارهای عمومی زیست‌محیطی آنان را بر رفتارهای حامی محیط‌زیست پارک صفه بررسی کرده است. داده‌های مورد نیاز پژوهش با پرسش‌نامه گردآوری شده است. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون و بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS انجام شده است. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست و همچنین دو بعد از ابعاد سه‌گانه تعلق مکانی (هویت مکانی و وابستگی مکانی) اثر مثبت و معناداری بر رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک کوهستانی صفه دارند؛ به طوری که ۵۶/۳ درصد از واریانس رفتارهای حامی محیط‌زیست پارک کوهستانی صفه با واریانس متغیرهای یادشده تبیین می‌شود. این نتایج در برنامه‌ریزی و مدیریت محیط پارک کوهستانی صفه و سایر محیط‌های مشابه کاربرد دارد.

واژه‌های کلیدی: تعلق مکانی، رفتارهای حامی محیط‌زیست، محیط‌های تفریحی، پارک کوهستانی صفه، گردشگری

*نویسنده مسئول

Copyright©2021, University of Isfahan. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>), which permits others to download this work and share it with others as long as they credit it, but they can't change it in any way or use it commercially.

Doi: [10.22108/gep.2021.125479.1364](https://doi.org/10.22108/gep.2021.125479.1364)

مقدمه

توسعه گردشگری برخلاف ایفای نقش مؤثر در شکل‌دهی الگوی توسعه نواحی و تأمین کردن مزایای مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی برای جامعه میزبان، نگرانی‌هایی را در زمینه تهدید و تخریب محیط‌زیست به دنبال دارد (حبیبی و مصطفی‌زاده، ۱۳۹۶: ۱۶۴). تخریب و تخلیه منابع طبیعی، افزایش آلودگی آب و هوا، ایجاد ضایعات، آسیب دیدن حیات گونه‌های گیاهی و جانوری و به‌طور کلی تخریب محیط‌زیست از پیامدهای منفی گردشگری هستند. در مقابل توسعه گردشگری آثار سودمندی برای محیط‌زیست و جوامع به همراه دارد؛ مانند افزایش آگاهی درباره ارزش‌های محیط‌زیستی، ایجاد نواحی حفاظت‌شده محیط‌زیستی، افزایش فرصت‌های تفریحی برای مردم محلی، حفاظت و بهبود امکانات در مکان‌هایی چون پارک‌های ملی، تشویق به سرمایه‌گذاری برای حفاظت از منابع طبیعی و افزایش ارزش اقتصادی منابع طبیعی گردشگری (عبدالله‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵۵)؛ در واقع خود مکان‌ها احساس تعهد و مسئولیت را تقویت می‌کنند؛ همچنین رفتارشناسان محیط‌زیست این نظریه را مطرح می‌کنند که ارتباط عاطفی و افزایش دانش درباره یک مکان احتمال بروز رفتارهای حفاظت از مکان را در افراد افزایش می‌دهد (Halpenny, 2010: 411). در همین زمینه روان‌شناسان محیطی اظهار می‌دارند قطع ارتباط با طبیعت، یکی از دلایل مهم انجام‌نشدن اقدامات حامی محیط‌زیست است و ایجاد ارتباط دوباره با محیط باید ارزش‌های ما را به سمت رویکردهای حامی محیط‌زیست سوق دهد (Scannell and Gifford, 2010: 289).

پارک‌های کوهستانی از جمله محیط‌های تفریحی در فضاهای باز هستند که بین انسان و محیط طبیعی ارتباط ایجاد می‌کنند. براساس یافته‌های بعضی پژوهشگران، آن دسته از بازدیدکنندگان پارک‌ها که به‌طور کلی احساس مسئولیت بیشتری در قبال محیط‌زیست دارند، تمایل بیشتری به انجام رفتارهای حامی محیط‌زیست نشان می‌دهند (Ramkissoon and Mavondo, 2017: 62)؛ از سوی دیگر و از منظری سازه‌گرایانه، تصور گردشگران از مقصد و محیطی که در آن به سر می‌برند، بر رفتار آنها در قبال محیط‌زیست مؤثر است (فاضلی و جعفر صالحی، ۱۳۹۲: ۱۴۳)؛ به این ترتیب افرادی که به یک منطقه احساس تعلق بیشتری دارند، دغدغه بیشتری درباره چگونگی استفاده از آن منطقه دارند؛ به بیان دیگر تعلق خاطر به محیط‌زیست طبیعی پیش‌بینی‌کننده دغدغه‌های زیست‌محیطی افراد است.

رفتار محیط‌زیستی به‌مثابه ابزاری برای افزایش پایداری جاذبه‌های گردشگری به‌تازگی مورد توجه ویژه قرار گرفته است (Ramkissoon and Mavondo, 2017: 59). رفتارهای حامی محیط‌زیست، رفتارهای داوطلبانه‌ای هستند که گردشگران با هدف محافظت از محیط‌زیست و مناطق گردشگری انجام می‌دهند؛ آنها با طبیعت همدلی می‌کنند و مسائل زیست‌محیطی را مدنظر قرار می‌دهند. رفتارهای حافظ محیط‌زیست، بهترین شیوه جلوگیری از آسیب‌رسانی به محیط‌زیست است (صیف و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۲). برخی پژوهشگران تلاش کرده‌اند عوامل مؤثر بر رفتارهای حامی محیط‌زیست را شناسایی و تبیین کنند. متغیرهای زیادی وجود دارند که افراد را به انجام رفتارهای مسئولانه در قبال محیط‌زیست تشویق یا بی‌میل می‌کنند؛ عواملی مانند محدودیت‌های مالی و زمانی، ارزش‌ها و باورها. یکی از عواملی که احتمالاً بر رفتارهای مسئولانه در قبال محیط‌زیست تأثیر می‌گذارد، احساس تعلق خاطر افراد به یک مکان خاص است (Halpenny, 2010: 409). برخلاف توجه ویژه‌ای که به رابطه بین تعلق مکانی و مقاصد رفتاری حامی محیط‌زیست معطوف شده، در ادبیات مربوط شدت و جهت این ارتباط هنوز به‌طور واضح مشخص نشده است (Ramkissoon et al., 2013: 555).

پارک کوهستانی صفه با مساحتی بیش از ۳۹ هکتار در منطقه ۵ شهر اصفهان واقع شده است (سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهرداری اصفهان، ۱۳۹۹). این پارک در ورودی اصلی جنوبی شهر و مجاور جاده اصفهان- شیراز واقع شده است و سالیانه میلیون‌ها نفر از آن بازدید می‌کنند. کوه صفه به دلیل موقعیت استقرار چسبیده به شهر و اشراف کامل آن به رودخانه و جلگه سرسبز زاینده‌رود و پیکره شهر اصفهان، از موقعیت استثنایی و منحصر به فردی برخوردار است و از نظر چشم‌انداز شهری، طراحی محیطی و توسعه گردشگری، امکانات متعددی را برای شهر اصفهان به وجود آورده است (ملکیان، ۱۳۹۱: ۹۸). از ویژگی‌های این پارک وجود چشمه‌ها و غارهای طبیعی متعدد، فضای سبز متنوع، اقلیم مطبوع و وجود آثار تاریخی ارزشمند است. با توجه به این ویژگی‌ها، پارک کوهستانی صفه همواره جایگاه ویژه‌ای به مثابه مکان تفریح و تفرج شهروندان و گردشگران داخلی و خارجی داشته است (امیرنژاد و مؤیدیان، ۱۳۹۴: ۲۲). با توسعه فضا و امکانات و خدمات گردشگری در این محیط طبیعی و همچنین افزایش روزافزون تعداد بازدیدکنندگان این پارک کوهستانی منحصر به فرد، مسئله حفاظت از محیطزیست اهمیت و ضرورت زیادی می‌یابد. نظر به اینکه رفتارهای بازدیدکنندگان در محیط مورد بازدید بر تمامی ابعاد پایداری محیط بی‌واسطه تأثیر می‌گذارد، پژوهش حاضر اثر تعلق مکانی بازدیدکنندگان و رفتارهای عمومی زیست‌محیطی آنان را بر رفتارهای حامی محیطزیست پارک کوهستانی صفه بررسی کرده است.

پیشینه پژوهش

در پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته درباره تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیطزیست، بعضی مطالعات ارتباطات زیادی را بین این دو سازه در زمینه‌ها و شرایط مختلف نشان داده‌اند؛ تعدادی از این پژوهش‌ها حاکی است سطوح بالاتر تعلق مکانی با خواست کمتری برای انجام رفتارهای حامی محیطزیست همراه است؛ در حالی که برخی دیگر نشان می‌دهند عکس آن نیز امکان‌پذیر است (Ramkissoon et al., 2013: 555). بعضی از مطالعاتی که رفتارهای حامی محیطزیست و عوامل مؤثر بر آنها را تبیین کرده‌اند، عبارت‌اند از:

نتایج پژوهش متقی و همتی گویی (۱۳۹۱) درباره رفتارهای محیطزیستی گردشگران مناطق ساحلی شهر بوشهر حاکی از رابطه معنادار و مثبت نگرانی محیطزیستی و فرصت‌های موجود برای گردشگران با رفتار محیطزیستی آنها بوده است. فاضلی و جعفر صالحی (۱۳۹۲) با مطالعه نمونه‌ای متشکل از ۳۵۰ نفر از گردشگران شهرهای چالوس و اصفهان دریافتند بین رفتار زیست‌محیطی گردشگران با ارزش‌های زیست‌محیطی، درک منافع زیست‌محیطی، تصور فرهنگی و انگیزه فرهنگی رابطه مستقیم معناداری وجود دارد.

عابدی سروستانی (۱۳۹۳) اثر تعلق مکانی و نگرش محیطزیستی را بر رفتار گردشگران استفاده‌کننده از پارک‌های جنگلی استان گلستان بررسی کرده است. براساس نتایج این پژوهش، تعلق مکانی در مقایسه با نگرش محیطزیستی، متغیر بهتری برای پیش‌بینی رفتارهای حامی محیطزیست است.

عبدالله‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی اثر متغیرهای تعلق اجتماعی، وابستگی اقتصادی به گردشگری، نگرش محیطزیستی، استفاده از جاذبه‌های گردشگری، دغدغه اجتماعی و ادراک از وضعیت اقتصادی را بر پیامدهای مثبت و منفی محیطزیستی گردشگری در ناحیه آق‌سو واقع در شهرستان کلاله استان گلستان بررسی کرده‌اند. نتایج مطالعه حاکی از اثر

مثبت تعلق اجتماعی، وابستگی اقتصادی به گردشگری و ادراک از وضعیت اقتصادی بر پیامدهای مثبت محیط‌زیستی است؛ در حالی که اثر سایر متغیرها معنادار نبوده است. درباره پیامدهای منفی محیط‌زیستی نیز اثر متغیرهای تعلق اجتماعی، نگرش محیط‌زیستی و دغدغه اجتماعی معنادار بوده است، در حالی که سایر متغیرها اثر معناداری نداشته‌اند.

صیف و همکاران (۱۳۹۶) با مطالعه نمونه‌ای از ۲۶۰ نفر از گردشگران داخلی و خارجی استان فارس، عوامل مؤثر بر رفتارهای حفاظتی زیست‌محیطی را بررسی کرده‌اند. یافته‌ها نشان داد دل‌بستگی مکانی، اثر مثبت و معناداری بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست دارد. ضریب اثر مستقیم برای گردشگران داخلی، ۰/۲۸ و برای گردشگران خارجی، ۰/۱۷ بوده است. ضریب اثر کل نیز برای گردشگران داخلی و خارجی به ترتیب برابر با ۰/۲۹ و ۰/۱۹ گزارش شده است.

حبیبی و مصطفی‌زاده (۱۳۹۶) تأثیر متغیرهای ذهنی - نگرشی و جمعیت‌شناختی را در تبیین رفتارهای محیط‌زیستی گردشگران بازدیدکننده از دریاچه زریوار شهرستان مریوان بررسی کرده‌اند. نتایج این مطالعه نشان داده است بین سطح تحصیلات، چگونگی سفر و نحوه اقامت گردشگران با میزان رفتارهای محیط‌زیستی آنان رابطه معناداری وجود دارد؛ ضمن آنکه سطح تحصیلات و نگرانی محیط‌زیستی بالاتر گردشگران به بروز رفتارهای محیط‌زیستی بیشتری از جانب آنها منجر شده است.

صیف و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی درباره عوامل مؤثر بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست گردشگران خارجی استان فارس، بین دل‌بستگی مکانی و رفتارهای حافظ محیط‌زیست رابطه‌ای مثبت و معنادار یافته‌اند.

شاطریان و همکاران (۱۳۹۸) با مطالعه نمونه‌ای متشکل از ۳۸۶ نفر از گردشگران ایرانی و خارجی شهر قم، نقش دانش، نگرش و ارزش‌های محیط‌زیستی گردشگران را در بروز رفتارهای سازگار با محیط بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده است نگرش، دانش و ارزش‌های محیط‌زیستی گردشگران بر رفتار محیط‌زیستی آنان اثر مثبت و معناداری داشته است.

نजारزاده و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای رابطه ساختاری نگرش و دانش محیط‌زیستی گردشگران پارک ملی خارتوران را با تمایلات رفتاری آنان در حفاظت از محیط‌زیست بررسی کرده‌اند. یافته‌های این پژوهش حاکی از اثر معنادار دانش و نگرش محیط‌زیستی بر تمایلات رفتاری گردشگر در حفاظت از محیط‌زیست است.

واکر و چاپمن^۱ (۲۰۰۳) در بخشی از پژوهش خود درباره نمونه‌ای ۲۵۸ نفری از بازدیدکنندگان یکی از پارک‌های ملی کانادا و با استفاده از داده‌های حاصل از پرسش‌نامه، رابطه میان حس مکان و مقاصد رفتاری حفاظت از محیط‌زیست را بررسی کرده‌اند. نتایج این مطالعه، اثر مثبت و معنادار حس مکان را بر مقاصد رفتاری حامی محیط‌زیست تأیید کرده است. در این مطالعه، حس مکان به‌مثابه یک سازه مفهومی متشکل از سه بعد شامل هویت مکانی، وابستگی مکانی و تعلق مکانی تعریف شده است.

هالپنی^۲ (۲۰۱۰) با مطالعه نمونه‌ای شامل ۳۵۵ نفر از بازدیدکنندگان پارک ملی پوینت پیلی در کانادا، نقش تعلق مکانی را در پیش‌بینی رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست و همچنین رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک بررسی کرده است. مفهوم تعلق مکانی در این مطالعه به‌صورت سازه‌ای متشکل از سه بعد هویت مکانی، وابستگی

1. Chapman and Walker
2. Halpenny
3. Point Pelee National Park

مکانی و دلبستگی احساسی، تعریف عملیاتی شده است؛ اما نتایج تحلیل عاملی اکتشافی به تبیین تعلق مکانی به شکل سازه‌ای دوبعدی متشکل از هویت مکانی و وابستگی مکانی منجر شده است. نتایج مطالعه نشان داد تعلق مکانی قابلیت پیش‌بینی رفتارهای حامی محیطزیست پارک و همچنین رفتارهای عمومی حامی محیطزیست را دارد.

هرناندز و همکاران^۱ (2010) رابطه تعلق مکانی، هویت مکانی و نگرش‌های زیست‌محیطی را با هنجارهای فردی و اجتماعی در زمینه احتمال رفتارهای غیرقانونی در برابر محیطزیست بررسی کرده‌اند. نتایج این مطالعه نشان داده است تعلق مکانی و هویت مکانی رابطه معناداری با احتمال انجام رفتارهای متخلفانه در قبال محیطزیست ندارند. نتایج این مطالعه در تناقض با یافته‌های سایر مطالعاتی است که رابطه معناداری را بین تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیطزیست گزارش کرده‌اند.

اسکنل و گیفورد^۲ (2010) با مطالعه نمونه‌ای از ۱۰۴ نفر از ساکنان دو شهر نزدیک به هم با شرایط محیطی متفاوت، رفتارهای حامی محیطزیست و تعلق مکانی ساکنان را در قبال محیط طبیعی و شهری بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داده است تعلق مکانی ساکنان به عرصه‌های طبیعی بر رفتار حامی محیطزیست اثر دارد؛ در حالی که اثر تعلق مکانی شهری بر رفتار حامی محیطزیست تأیید نشده است.

گسلینگ و ویلیامز^۳ (2010) نحوه مدیریت پوشش گیاهی بومی را در املاک شخصی کشاورزان شمال غرب ویکتوریا در استرالیا و در این زمینه، رفتار حامی محیطزیست را در ارتباط با دو عامل احساس تعلق خاطر به مکان و احساس پیوستگی با طبیعت بررسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده است بین احساس پیوستگی با طبیعت و رفتارهای حفاظت از پوشش گیاهی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ در حالی که بین تعلق مکانی و رفتارهای مدیریتی پوشش گیاهی رابطه معناداری مشاهده نشده است.

ریموند و همکاران^۴ (2011) اثر تعلق مکانی، ارزش‌ها، باورها و هنجارهای شخصی را بر اقدامات زیست‌محیطی برای حفاظت از پوشش گیاهی بومی در جنوب استرالیا بررسی کرده‌اند. در این پژوهش تعلق مکانی متشکل از پنج بعد در نظر گرفته شده است که عبارت‌اند از: هویت مکانی، وابستگی مکانی، پیوند با طبیعت، روابط خانوادگی و ارتباطات دوستانه. نتایج پژوهش حاکی از اثر مثبت تعلق مکانی به‌ویژه بعد پیوند با طبیعت بر متغیرهای پیش‌بین رفتارهای حامی محیطزیست (هنجارهای شخصی و آگاهی از پیامدهای فعالیت‌های حفاظتی) بوده است.

رامکیسون و همکاران^۵ (2013) با انجام مطالعه‌ای درباره نمونه‌ای شامل ۴۵۲ نفر از بازدیدکنندگان پارک ملی دندونگ استرالیا، رابطه بین تعلق مکانی و رضایتمندی را با رفتارهای حامی محیطزیست بررسی کرده‌اند. در این مطالعه، رفتارهای حامی محیطزیست در قالب دو گروه شامل تلاش‌های رفتاری بزرگ و کوچک بررسی شده است. تعلق مکانی نیز به‌مثابه یک ساختار چهار بعدی شامل وابستگی مکانی، هویت مکانی، احساس به مکان و پیوندهای اجتماعی مکان و به‌صورت مدل عاملی مرتبه دوم مفهوم‌پردازی شده است. نتایج پژوهش حاکی از اثر مثبت و معنادار تعلق مکانی بر هر دو گروه از رفتارهای حامی محیطزیست است.

1. Hernández et al.
2. Gifford and Scannell
3. Gosling and Williams
4. Raymond et al.
5. Ramkissoon et al.

بوتا و همکاران^۱ (2014) در مطالعه‌ای اثر تعلق مکانی، احساس تعلق اجتماعی، باورها و مقاصد رفتاری حامی محیط‌زیست را بر ساکنان سکونتگاههای پیرامون پارک ملی رتزت^۲ در رومانی بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داده است هم تعلق اجتماعی و هم تعلق مکانی نقش مهمی در باورهای شهروندان به مشارکت مدنی برای حفاظت از محیط‌زیست ایفا می‌کنند.

رامکیسون و مؤندو^۳ (2017) رابطه میان رضایتمندی، رفتار حامی محیط‌زیست و تعلق مکانی را در دو گروه مختلف بازدیدکننده از پارک‌های ملی بررسی کرده‌اند. یک گروه، نمونه‌ای متشکل از ۳۳۹ نفر از بازدیدکنندگان پارک ملی دندنونگ^۴ در استرالیا و گروه دیگر نمونه‌ای شامل ۲۹۶ نفر از بازدیدکنندگان پارک ملی بروس پینسولا^۵ در کانادا بوده است. براساس نتایج این مطالعه، رضایتمندی و رفتارهای حامی محیط‌زیست بر تعلق مکانی بازدیدکنندگان اثر مثبت و معناداری دارد. در این پژوهش، تعلق مکانی به صورت یک ساختار چهار بعدی متشکل از هویت مکانی، وابستگی مکانی، پیوندهای اجتماعی مکان و احساس مکان در نظر گرفته شده و اثر رفتارهای حامی محیط‌زیست بر هریک از این ابعاد مثبت و معنادار بوده است.

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان داد تعلق مکانی و رویکردهای زیست‌محیطی افراد به مثابه متغیرهای پیش‌بینی کننده رفتارهای حامی محیط‌زیست در سال‌های اخیر مورد توجه خاص پژوهشگران قرار گرفته‌اند و نتایج مطالعات انجام‌شده در این زمینه روی هم رفته و صرف‌نظر از شدت اثر، حاکی از اثر مثبت عوامل یادشده بر رفتارهای حامی محیط‌زیست است؛ با این حال تعدادی از پژوهشگران نیز نتایج متفاوتی را گزارش کرده‌اند. نظر به نقش رفتارهای حامی محیط‌زیست گردشگران در استفاده پایدار از محیط‌های طبیعی جاذب گردشگر، بررسی تأثیر عوامل برانگیزاننده این رفتارها در فضاهای مختلف گردشگری اهمیت فراوانی دارد. نتایج چنین پژوهش‌هایی در امر مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری پایدار استفاده می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

تعلق مکانی

تعلق مکانی، پدیده‌ای چندوجهی و پیچیده است که بر جنبه‌های مختلف پیوندهای شخص-مکان دلالت دارد و دربردارنده تأثیرات متقابل احساسات، عواطف، دانش، اعتقادات، رفتارها و اقدامات افراد در ارتباط با یک مکان است (Rollero and De Piccoli, 2010: 198). اصطلاح «تعلق مکانی» در زمینه‌ها و رشته‌های مختلف علمی برای توصیف پدیده‌های مرتبط با پیوند انسان-مکان به کار رفته است. بسیاری از پژوهشگران در توضیح مفهوم تعلق مکانی بر سه جزء مهم تأکید کرده‌اند: احساس، شناخت و عمل؛ جزء احساسی عمدتاً در تعلق خاطر احساسی به مکان تجلی می‌یابد؛ بعد شناختی افکار، دانش و اعتقادات مربوط به مکان را نشان می‌دهد و درنهایت جزء سوم به رفتارها و

1. Buta et al.

2. Retezat National Park

3. Ramkissoon and Mavondo

4. Dandenong Ranges National Park

5. Bruce Peninsula National Park

فعالیت‌هایی مربوط می‌شود که در مکان روی می‌دهد (Kyle et al., 2004: 439). با این تفسیر تعلق مکانی به‌مثابه رابطه عاطفی، عملکردی و شناختی افراد با مکان تعریف می‌شود؛ به‌طوری که رابطه عملکردی با مکان با عنوان «وابستگی مکانی»^۱ معرفی می‌شود، رابطه شناختی متناظر با عبارت «هویت مکانی»^۲ در نظر گرفته می‌شود و درنهایت ارتباطات عاطفی با اصطلاح «دلبستگی احساسی»^۳ بیان می‌شود (López-Mosquera and Sánchez, 2013: 28).

به‌طور خلاصه مفهوم تعلق مکانی به این نکته اشاره دارد که مردم چقدر با یک مکان خاص ارتباط احساسی برقرار می‌کنند. تعلق مکانی در ارتباط با درک محیطزیستی، نگرانی‌های محیطی و فعالیت‌های مربوط نیز مدنظر قرار گرفته است؛ با وجود این، اینکه آیا پیوندهای شخص-مکان با افزایش یا کاهش رفتارهای حفاظت محیطزیستی همراه است، در حال‌ای از ابهام باقی مانده است. یکی از دلایل این وضعیت ممکن است به تفسیرهای متفاوتی مربوط باشد که از تعلق مکانی ارائه شده است؛ به‌علاوه تعلق مکانی یک سازه چندبعدی است و این ابعاد در بین افراد و مکان‌های مختلف بسیار متفاوت است (Scannell and Gifford, 2010: 289). پژوهشگران استدلال کرده‌اند ممکن است هریک از ابعاد تعلق مکانی اثر متفاوتی بر رفتار محیطزیستی داشته باشد؛ بنابراین بررسی اثر همه ابعاد تعلق مکانی بر رفتارهای حامی محیطزیست ضروری است (Ramkissoon et al., 2013: 553).

پیرو نظریه‌پردازی پژوهشگرانی که روابط بین افراد و مکان‌ها را دارای ابعاد عاطفی، عملکردی و شناختی دانسته‌اند، پژوهش حاضر نیز با مبنا قراردادن ابعاد عاطفی، عملکردی و شناختی روابط افراد با مکان، تعلق مکانی بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفه را با سه مؤلفه «هویت مکانی»، «دلبستگی احساسی» و «وابستگی مکانی» بررسی کرده است.

هویت مکانی

هویت مکانی نیز درواقع نوعی معنای نمادین است که به مکان نسبت داده می‌شود و درنتیجه این ارتباط روان‌شناختی، مکان به بخشی از هویت وسیع‌تر افراد تبدیل می‌شود. هویت مکانی از خاطرات، ایده‌ها و احساسات مرتبط با مکان نشئت می‌گیرد (Anton and Lawrence, 2016: 146). برخی پژوهشگران هویت مکانی را نمود جنبه‌های نمادین و احساسی مکان برشمرده‌اند که در نگرش‌های شخصی، ارزش‌ها، افکار، باورها، معانی و تمایلات رفتاری به محیط ریشه دارد (Buta et al., 2014: 2). درزمینه گردشگری، هویت مکانی به پیوند عاطفی و احساسی بین یک فرد با محیط تفریحی اشاره دارد که درنتیجه آن، محیط بخشی از هویت شخصی فرد می‌شود (Hailu et al., 2005: 583). درنتیجه شکل‌گیری هویت مکانی بسته به ویژگی‌های محیط مدنظر، مکان معانی خاصی را به ذهن افراد القا می‌کند، به افراد احساس هویت می‌دهد و حتی گاهی به‌منزله بازتاب وجود فرد یا بخشی از وجود فرد می‌شود (Halpenny, 2010: 410).

دلبستگی احساسی

ارتباطات احساسی، یکی از ابعاد اصلی تعلق مکانی است که به‌صورت دلبستگی احساسی افراد به یک مکان خاص متجلی می‌شود (López-Mosquera and Sánchez, 2013: 28). دلبستگی احساسی به رابطه احساسی و عاطفی بین یک فرد و یک محیط اطلاق می‌شود که فراتر از شناخت، ترجیحات یا قضاوت‌هاست (Xu and Zhang, 2016: 87).

1. Place dependence
2. Place identity
3. Affective attachment

بسیاری از پژوهشگران روان‌شناسی محیطی بر اهمیت احساس به‌مثابه یکی از جنبه‌های پیوند افراد با مکان‌ها تأکید کرده‌اند. گفتنی است این پیوندهای احساسی ممکن است به‌صورت احساسات مثبت یا منفی شکل بگیرند. ارتباط احساسی بین افراد و مکان‌ها در زمینه‌های مختلفی مانند مدیریت منابع، اکولوژی و تفریحات فضای باز مطالعه شده است. براساس بررسی‌های میدانی پژوهشگران، دلبستگی احساسی (احساسات و عواطف یک فرد به یک مکان خاص) به‌مثابه یکی از ابعاد تعلق مکانی پیشنهاد شده است (Halpenny, 2010: 410). مناظر طبیعی، احساسات مثبت افراد به محیط را افزایش می‌دهند؛ به گونه‌ای که افرادی که تجربه‌های مطلوب‌تری در ارتباط با نواحی طبیعی دارند، دلبستگی احساسی قوی‌تری به محیط پیدا می‌کنند (Ramkissoon et al., 2013: 554). در محیط‌های تفریحی و گردشگری نیز گردشگر با محیط مورد بازدید پیوندی حسی و جسمی برقرار می‌کند و این تعامل و معنایی که به آن داده می‌شود، کلید درک تجربه گردشگری و رفتار گردشگر است (فاضلی و جعفرصالحی، ۱۳۹۲: ۱۴۳). شکل‌گیری یک حس مثبت و قوی به مکان، احساس آرامش و شادی در مکان، شیفته یک مکان خاص بودن و دل‌تنگی برای مکان از مظاهر و متغیرهای دلبستگی احساسی افراد به مکان‌ها محسوب می‌شود (Halpenny, 2010: 410).

وابستگی مکانی

وابستگی مکانی به آن دسته از ویژگی‌های مکان اشاره دارد که تحقق اهداف و فعالیت‌های مدنظر افراد را امکان‌پذیر می‌کند (Buta et al., 2014: 2). وابستگی به مکان زمانی ایجاد می‌شود که یک فرد قضاوت کند مکان فعلی بهتر از سایر گزینه‌هاست و تمایلی برای تغییر مکان به جای دیگری نداشته باشد (Ramkissoon and Mavondo, 2017: 62)؛ درواقع وابستگی مکانی رابطه عملکردی مردم را با مکان‌ها توصیف می‌کند و زمانی ایجاد می‌شود که مکان‌ها شرایط و ویژگی‌های لازم را برای تأمین نیازهای افراد فراهم کنند. اگر یک مکان نیازهای افراد را برآورده کند و در تحقق اهداف آنها نقش مؤثری داشته باشد، آن مکان نسبت به سایر مکان‌های جایگزین ممکن مطلوب‌تر ارزیابی و در نتیجه وابستگی به مکان ایجاد می‌شود. در حالت کلی احساس تعلق خاطر به یک مکان تا حد زیادی به مقایسه آن مکان با سایر گزینه‌های جایگزین و رضایت نسبی از آن مکان بستگی دارد (Walker and Ryan, 2008: 142). در ارتباط با محیط‌های تفریحی نیز وابستگی مکانی به عملکرد یک سایت برای یک فعالیت تفریحی خاص اشاره دارد. این وابستگی، تابعی از مقایسه محیط مدنظر با گزینه‌های دیگر در دستیابی به اهداف تفریحی است. زمانی که انجام یک فعالیت در یک محیط تفریحی خاص هدف اصلی از تجربه آن محیط است، ارزیابی محیط با توجه به امکان انجام فعالیت مدنظر انجام می‌شود (Hailu et al., 2005: 583). بعضی از متغیرها و ویژگی‌های وابستگی مکانی عبارت‌اند از: مطلوبیت عملکردی یک مکان در مقایسه با گزینه‌های مشابه، غیرقابل جایگزین بودن یک مکان با هر گزینه مشابه دیگر، احساس رضایت از عملکردهای ارائه‌شونده در مکان و تمایز زیاد مکان مدنظر از سایر مکان‌ها در زمینه برآورده کردن نیازهای کاربران (Halpenny, 2010: 410).

رفتارهای حامی محیط‌زیست

تا اواخر دهه ۱۹۷۰ گردشگری به‌مثابه فعالیتی پاک و بدون آلودگی معرفی و همواره بر آثار مثبت آن به‌ویژه منافع اقتصادی حاصل از آن تأکید می‌شد؛ تا اینکه از دهه ۱۹۸۰ یافته‌ها و گزارش‌های پژوهشی متعدد، پیامدهای

محیط‌زیستی و اجتماعی و فرهنگی نامطلوب گردشگری را تأیید کرده‌اند (حبیبی و مصطفی‌زاده، ۱۳۹۶: ۱۶۴). با افزایش نگرانی‌ها دربارهٔ بروز و افزایش مشکلات محیط‌زیستی، روان‌شناسان و جامعه‌شناسان برای جلوگیری از آسیب‌رسانی به محیط‌زیست و تخریب آن، تغییر رفتار انسان‌ها به سمت و سوی ابعاد طبیعت‌گرایانه را به‌مثابهٔ راهکاری مؤثر پیشنهاد کرده‌اند (متقی و همتی گویمی، ۱۳۹۱: ۱۵۶). بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی با افزایش دانش و آگاهی عمومی دربارهٔ محیط‌زیست برطرف می‌شود. ارتقای دانش زیست‌محیطی گردشگران، آگاهی‌ها و نگرانی‌ها، احساس مسئولیت آنها را دربارهٔ محیط‌زیست افزایش می‌دهد و به افزایش تقاضا برای گردشگری سازگار با محیط‌زیست منجر می‌شود (صیف و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۳).

رفتار محیط‌زیستی، مجموعهٔ کنش‌های افراد جامعه در برابر محیط است که طیفی وسیع از احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص برای رفتار درقبال محیط را شامل می‌شود (متقی و همتی گویمی، ۱۳۹۱: ۱۶۰)؛ در واقع رفتار زیست‌محیطی، رفتار مثبت در برابر محیط‌زیست است؛ با این تفسیر که اگر کنشگر از محیط‌زیست حفاظت نمی‌کند، دست‌کم آسیبی هم به آن نمی‌رساند (فاضلی و جعفرصالحی، ۱۳۹۲: ۱۳۸). موضوع اصلی این است که افراد تا چه اندازه رفتارهای سازگار با حفاظت از محیط‌زیست انجام می‌دهند.

در ادبیات حفاظت از محیط‌زیست، اصطلاح «رفتارهای حامی محیط‌زیست»^۱ متداول شده است. «رفتارهای حامی محیط‌زیست» به آن دسته از رفتارهای افراد اطلاق می‌شود که به حفظ محیط‌زیست و بقای تعادل اکولوژیکی آن کمک می‌کند (عابدی سروستانی، ۱۳۹۳: ۳۶). در تعریفی دیگر «رفتار حامی محیط‌زیست»، یک اقدام فردی یا گروهی برای استفادهٔ پایدار از منابع طبیعی تعبیر شده است (Ramkissoon and Mavondo, 2017: 60). برای بررسی رفتارهای حامی محیط‌زیست از طیف وسیعی از گزاره‌ها استفاده می‌شود که بیان‌کنندهٔ موقعیت‌های رفتاری مختلف در رابطه با محیط‌زیست هستند؛ از تذکر به دوستان در زمینهٔ حفظ محیط‌زیست گرفته تا راه‌اندازی سازمان‌های طرفدار محیط‌زیست (عابدی سروستانی، ۱۳۹۳: ۳۶).

در تبیین رفتار زیست‌محیطی سه دسته از عوامل مهم شمرده شده‌اند؛ عوامل فردی (ارزش‌ها، باورها و آگاهی)، عوامل موقعیتی (امکانات، کنترل اجتماعی و هزینهٔ مادی) و عوامل اجتماعی و سیاسی (سرمایهٔ اجتماعی، تأثیر شهروندی، اعتقاد به تأثیر کنش فردی و...)؛ (فاضلی و جعفرصالحی، ۱۳۹۲: ۱۳۸). در چهارچوب رویکردی دیگر، عوامل مؤثر بر رفتار محیط‌زیستی در قالب چهار گروه دسته‌بندی شده‌اند؛ عوامل انگیزشی شامل احساس مسئولیت اخلاقی، نگرانی محیط، حساسیت محیط، توانایی کنترل، نگرش محیط و...؛ عوامل شناختی شامل دانش و مهارت‌ها؛ عوامل جمعیت‌شناختی شامل سن، جنس، درآمد، سطح تحصیلات و...؛ عوامل بیرونی شامل گروه‌های فشار، فرصت‌هایی برای انتخاب رفتار و... (متقی و همتی گویمی، ۱۳۹۱: ۱۵۶).

رابطهٔ تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیط‌زیست

تعامل با محیط طبیعی اغلب در تجربه‌های تفریح در فضای باز روی می‌دهد و از این راه، پیوندهای میان انسان و منابع طبیعی اهمیت می‌یابد. بعضی مطالعات نشان داده‌اند بین فعالیت‌های تفریحی بازدیدکنندگان پارک و تعلق خاطر

آنها به منابع محیط رابطه مثبتی وجود دارد (Buta et al., 2014: 2). از سویی گفته می‌شود ارتباط فرد با یک مکان بر تمایل وی به حفاظت از مکان تأثیر می‌گذارد (Scannell and Gifford, 2010: 289). برخی پژوهشگران تعلق مکانی را یک عامل بالقوه مؤثر بر رفتار دانسته‌اند که اشتیاق افراد را برای حفاظت از مکان‌های مهم برمی‌انگیزد، اگرچه شواهد قطعی وجود ندارد (Ramkissoon et al., 2013: 553). البته با وجود اینکه تاکنون مطالب علمی زیادی درباره تعلق مکانی نوشته شده است، کاربرد عملی تعلق مکانی بسیار ناچیز بوده است؛ درواقع این پرسش مطرح می‌شود که آیا تعلق مکانی در امور برنامه‌ریزی کاربری اراضی، حل مشکلات فضایی و... کاربرد دارد یا نه (Brown et al., 2015: 51). برای تبیین این موضوع، فرضیه اثر تعلق مکانی بر تمایل به حفاظت از محیط در بعضی مطالعات آزموده و نتایج مختلفی گزارش شده است. با توجه به بعضی محدودیت‌های روش‌شناختی، لازم است نتایج به دست آمده با احتیاط تفسیر شود. یکی از مهم‌ترین مسائل در این زمینه ناشی از رویکردهای مختلف در مفهوم‌پردازی تعلق مکانی است (Hernández et al., 2010: 281- 282)؛ به هر حال بعضی پژوهش‌ها نشان داده است ارتباط مثبت و معناداری بین احساس بازدیدکنندگان به مکان و رفتارهای محافظت‌کننده از طبیعت وجود دارد (Ramkissoon and Mavondo, 2017: 63)؛ از این رو مدیران و پژوهشگران تعلق مکانی را عاملی مهم برای کاهش آثار زیست محیطی دانسته‌اند؛ زیرا تعلق مکانی پیامدهایی برای رفتارهای حامی محیط‌زیست در زمینه حفاظت از منابع طبیعی، تفریحات پایدار و مدیریت اکوسیستم دارد (Buta et al., 2014: 1). مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

Figure 1. Research conceptual model

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی تحلیلی است. در این پژوهش با مطالعه یک نمونه ۴۰۰ نفری از بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفه واقع در شهر اصفهان، اثر تعلق مکانی و رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست بر رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک صفه بررسی شده است. داده‌های مورد نیاز پژوهش با پرسش‌نامه و در آبان‌ماه ۱۳۹۸ گردآوری شده است. پرسش‌های پرسش‌نامه در دو بخش شامل مشخصات عمومی پاسخگویان و مجموعه‌ای از پرسش‌های پنج گزینه‌ای در قالب طیف لیکرت مربوط به بررسی تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیط‌زیست تنظیم شد. پرسش‌های بخش دوم پرسش‌نامه، از پرسش‌نامه هالپنی^۱ (2010) اقتباس شده

1. Halpenny

است. این پرسش‌نامه در مطالعات مختلف مانند رامکیسون و همکاران (2013)، رامکیسون و مؤندو (2017) و بوتو و همکاران (2014) استفاده شده است. پرسش‌نامه متشکل از ۴۱ پرسش بوده است که ۱۶ پرسش آن را متغیرهای تعلق مکانی در سه بعد هویت مکانی (۶ پرسش)، دلبستگی احساسی (۶ پرسش) و وابستگی مکانی (۴ پرسش) تشکیل می‌دهند. ۱۳ پرسش مربوط به رفتارهای عمومی حامی محیطزیست بوده و در نهایت ۱۲ پرسش نیز به رفتارهای حامی محیطزیست ویژه پارک صفا اختصاص داشته است (جدول ۱).

جدول ۱. متغیرها و گویه‌های مطالعه‌شده

Table 1. Studied variables and criteria

ابعاد	گویه‌ها
تعلق مکانی	صفا برای من خیلی بامعناست؛ صفا به من احساس هویت می‌دهد؛ صفا بازتابی از وجود من است؛ احساس می‌کنم می‌توانم در صفا، خود واقعی‌ام باشم؛ هنگامی که در صفا هستم، دیگران مرا همان‌طور که دوست دارم، می‌بینند؛ احساس می‌کنم صفا بخشی از وجود من است.
دلبستگی احساسی	من یک حس مثبت قوی به صفا دارم؛ من شیفته صفا هستم؛ وقتی در صفا هستم، احساس راحتی و آرامش می‌کنم؛ صفا مکان مطلوب من برای تفریح و گردش است؛ زمانی که در صفا هستم، بسیار شادم؛ زمانی که مدت طولانی از صفا دور هستم، واقعاً دلم برای اینجا تنگ می‌شود.
وابستگی مکانی	با دیدن صفا بیش از دیدن هر جای دیگری احساس رضایت می‌کنم؛ صفا بهترین مکان برای آن چیزی است که من می‌خواهم انجام دهم؛ برای فعالیت‌هایی که معمولاً در صفا انجام می‌دهم، نمی‌توانم هیچ جای دیگری را با صفا جایگزین کنم؛ من از بودن در صفا در مقایسه با هر جای دیگری بیشتر لذت می‌برم.
رفتارهای عمومی حامی محیطزیست	دوست دارم درباره محیطزیست و چگونگی کمک به حل مشکلات محیطی، اطلاعات بیشتری کسب کنم؛ از خرید کالاهایی که شاخص‌های زیست‌محیطی آنها ضعیف است، خودداری می‌کنم؛ با دیگران درباره موضوعات و مسائل محیطزیست صحبت می‌کنم؛ علاقه‌مندم در شرکت‌ها و کارخانه‌هایی سرمایه‌گذاری کنم که از فناوری‌های سبز استفاده می‌کنند؛ با سیاست‌گذاران و مسئولان درباره موضوعات محیطزیست صحبت می‌کنم؛ به انجمن‌ها و سازمان‌های فعال محیطی کمک مالی می‌کنم؛ در تجمعات محیطزیستی مسالمت‌آمیز و سازمان‌دهی شده شرکت می‌کنم؛ از میوه‌ها و سبزیجات تولیدشده بدون سموم و مواد شیمیایی استفاده می‌کنم؛ در فعالیت‌های پاکسازی محیط شرکت می‌کنم؛ حاضریم برای حمل‌ونقل سازگار با محیطزیست، هزینه بیشتری بپردازیم؛ در مصرف آب و انرژی صرفه‌جویی می‌کنم؛ زباله‌های قابل بازیافت را تفکیک می‌کنم؛ اگر ببینم افرادی به محیطزیست صدمه می‌زنند، به آنها تذکر می‌دهم.
رفتارهای حامی محیطزیست ویژه پارک کوهستانی صفا	برای جلوگیری از آسیب‌دیدن محیط، اگر لازم باشد حاضریم استفاده از نقطه دلخواهم در صفا را کاهش دهیم؛ برای جلوگیری از آسیب‌دیدن محیط، اگر لازم باشد حاضریم بازدید از نقطه دلخواهم در صفا را متوقف کنیم؛ برای حمایت از محیط صفا و مناطق حفاظت‌شده مشابه، بیانیه‌های محیطی را امضا می‌کنم؛ دوست دارم درباره محیط طبیعی صفا بیشتر بدانم؛ در جمع‌آوری زباله‌های ریخته‌شده در صفا یا پارک‌های دیگر مشارکت می‌کنم؛ به دوستانم توصیه می‌کنم در صفا یا پارک‌های دیگر از غذادادن به حیوانات خودداری کنند؛ حاضریم هزینه بیشتری برای استفاده از پارک بپردازیم (اگر این هزینه برای برنامه‌های حفاظت از پارک استفاده شود)؛ در جلسات عمومی مدیریت پارک صفا یا پارک‌های مشابه شرکت می‌کنم؛ حاضریم برای حمایت و حفاظت از پارک صفا و فضاهای مشابه آن نامه بنویسیم؛ حاضریم برای برنامه‌های حفاظت از پارک صفا یا پارک‌های مشابه و فضاهای طبیعی وقت صرف کنیم؛ دیگران را به کاهش تولید ضایعات و جمع‌آوری زباله‌هایشان در صفا یا پارک‌های مشابه تشویق می‌کنم؛ حاضریم برای حفاظت پارک‌هایی نظیر صفا کمک مالی کنیم.

منبع: اقتباس از Halpenny (2010)

تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری مختلف و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS انجام شده است. به‌منظور تعیین نوع آزمون‌های قابل استفاده، نخست داده‌های حاصل از پرسش‌نامه از نظر توزیع نرمال بررسی شد. با توجه به اینکه مقادیر چولگی و کشیدگی متغیرها در بازه ۲ و ۲- قرار دارد، از آزمون‌های آماری پارامتریک شامل ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

مشخصات عمومی پاسخگویان

نمونه مطالعه شده شامل ۴۰۰ نفر از بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفاه متشکل از ۳۱/۸ درصد زن و ۶۸/۳ درصد مرد بوده است؛ ۴۳/۸ درصد افراد مجرد و ۵۶/۳ درصد متأهل بوده‌اند. پاسخگویان از نظر ترکیب سنی نیز ۶/۸ درصد در گروه سنی کوچک‌تر از ۲۰ سال، ۴۹/۰ درصد در گروه سنی ۲۰ تا ۳۴ سال، ۲۸/۷ درصد در گروه سنی ۳۵ تا ۴۹ سال، ۱۴/۰ درصد در گروه سنی ۵۰-۶۴ سال و ۱/۵ درصد در گروه سنی ۶۵ سال و بزرگ‌تر بوده‌اند. سطح تحصیلات ۵/۵ درصد از پاسخگویان کمتر از دیپلم بوده است. ۲۲/۳ درصد تحصیلات دیپلم، ۱۲/۰ درصد فوق دیپلم، ۳۹/۳ درصد لیسانس و ۲۱/۰ درصد فوق لیسانس یا بالاتر داشته‌اند. بررسی وضعیت پاسخگویان از نظر فراوانی بازدیدهای ماهیانه از پارک کوهستانی صفاه نشان داد ۳۲/۵ درصد افراد حداکثر یک‌بار در ماه از پارک دیدن می‌کنند؛ ۱۷/۰ درصد افراد ماهیانه به‌طور متوسط دو بار به این پارک مراجعه می‌کنند؛ ۸/۰ درصد افراد سه بار، ۱۳/۸ درصد افراد ۴ بار و بقیه (۲۸/۸ درصد) در هر ماه ۵ بار یا بیشتر از پارک صفاه دیدن می‌کنند.

همبستگی متغیرهای تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیط‌زیست

به‌منظور بررسی رابطه بین متغیرهای مطالعه‌شده، ضریب همبستگی پیرسون هر زوج از متغیرها محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود همه ضرایب همبستگی مثبت و به‌لحاظ آماری معنادارند. بین ابعاد سه‌گانه تعلق مکانی همبستگی زیادی وجود دارد که در این میان، بیشترین ضریب همبستگی به متغیرهای هویت مکانی و دلبستگی احساسی مربوط است ($\rho = 0/717$). بین دو متغیر «رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست» و «رفتارهای حامی محیط‌زیست پارک کوهستانی صفاه» نیز همبستگی زیادی مشاهده می‌شود. بین متغیرهای سه‌گانه تعلق مکانی و دو متغیر رفتارهای حامی محیط‌زیست نیز همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ($\rho = 0/729$)، ولیکن مقدار آن از همبستگی درون‌گروهی متغیرهای یادشده کمتر است.

جدول ۲. ضریب همبستگی متغیرهای مطالعه شده

Table 2. Correlation coefficient of studied variables

متغیرها	هویت مکانی	دلبستگی احساسی	وابستگی مکانی	رفتارهای حامی محیطزیست پارک صفا	رفتارهای عمومی حامی محیطزیست
هویت مکانی	۱	۰/۷۱۷** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۵۵۰** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۷۷** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۰۶** Sig. < ۰/۰۰۱
دلبستگی احساسی	۰/۷۱۷** Sig. < ۰/۰۰۱	۱	۰/۶۱۶** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۷۹** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۳۳** Sig. < ۰/۰۰۱
وابستگی مکانی	۰/۵۵۰** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۶۱۶** Sig. < ۰/۰۰۱	۱	۰/۳۴۶** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۲۵۵** Sig. < ۰/۰۰۱
رفتارهای حامی محیطزیست پارک صفا	۰/۳۷۷** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۷۹** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۴۶** Sig. < ۰/۰۰۱	۱	۰/۷۲۹** Sig. < ۰/۰۰۱
رفتارهای عمومی حامی محیطزیست	۰/۳۰۶** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۳۳۳** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۲۵۵** Sig. < ۰/۰۰۱	۰/۷۲۹** Sig. < ۰/۰۰۱	۱

**معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱

(مطالعات نویسنندگان، ۱۳۹۹)

اثر «تعلق مکانی» و «رفتارهای عمومی حامی محیطزیست» بر رفتارهای حامی محیطزیست پارک کوهستانی صفا اثر «رفتارهای عمومی حامی محیطزیست» و ابعاد سه گانه تعلق مکانی شامل «هویت مکانی»، «دلبستگی احساسی» و «وابستگی مکانی» بر رفتارهای حامی محیطزیست پارک صفا با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه بررسی شد. مقدار ضریب رگرسیون ($R = ۰/۷۵۳$) بیان کننده آن است که رفتارهای عمومی حامی محیطزیست و متغیرهای سه گانه تعلق مکانی در حد زیادی توان تبیین و پیش بینی رفتارهای حامی محیطزیست پارک کوهستانی صفا را دارند. ضریب تعیین تعدیل شده ($R^2 = ۰/۵۶۳$) نیز حاکی است ۵۶/۳ درصد از واریانس رفتارهای حامی محیطزیست پارک کوهستانی صفا با واریانس متغیرهای «رفتارهای عمومی حامی محیطزیست» و ابعاد سه گانه تعلق مکانی شامل «هویت مکانی»، «دلبستگی احساسی» و «وابستگی مکانی» تبیین می شود. بررسی سطح معناداری تحلیل رگرسیون نشان داد در سطح اطمینان ۹۵ درصد، اثر ترکیبی متغیرهای مستقل بر رفتارهای حامی محیطزیست پارک صفا معنادار است ($P\text{-value} < ۰/۰۰۱$).

بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۳، در نمونه آماری مطالعه شده اثر رفتارهای عمومی حامی محیطزیست بر رفتارهای حامی محیطزیست پارک صفا بیشتر از اثر سایر متغیرهای مستقل است و اثر هویت مکانی ($\beta = ۰/۱۰۱$; $P\text{-value} < ۰/۰۵$) و وابستگی مکانی ($\beta = ۰/۱۱۱$; $P\text{-value} < ۰/۰۵$) در مرتبه بعدی قرار دارد. گفتنی است اثر «دلبستگی احساسی» معنادار نیست ($P\text{-value} = ۰/۷۴۵$).

جدول ۳. ضرایب اثر متغیرهای پیش‌بین رفتارهای حامی محیط‌زیست پارک صفه

Table 3. Coefficients of the effect of antecedent variables of park-specific pro-environmental behaviors

سطح معناداری	t	ضرایب استاندارد		مدل	۱
		Beta	Std. Error		
۰/۰۰۰	۵/۷۸۷		۰/۰۷۶	۰/۴۴۰	(ثابت)
۰/۰۳۹	۲/۰۷۰	۰/۱۰۱	۰/۰۳۵	۰/۰۷۳	هویت مکانی
۰/۷۴۵	۰/۳۲۵	۰/۰۱۷	۰/۰۴۶	۰/۰۱۵	دلبستگی احساسی
۰/۰۱۰	۲/۵۸۰	۰/۱۱۱	۰/۰۲۸	۰/۰۷۳	وابستگی مکانی
۰/۰۰۰	۱۸/۸۱۵	۰/۶۶۵	۰/۰۳۵	۰/۶۵۳	رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست
$F = ۱۲۹/۵۲$; $R = ۰/۷۵۳$; $Adjusted R^2 = ۰/۵۶۳$					

(مطالعات نویسندگان، ۱۳۹۹)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با مطالعه نمونه‌ای شامل ۴۰۰ نفر از بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفه و گردآوری اطلاعات از طریق پرسش‌نامه، اثر تعلق مکانی و رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست را بر رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک صفه بررسی کرده است. روی هم رفته نتایج تحلیل‌ها نشان داد رفتارهای حامی محیط‌زیست پارک کوهستانی صفه از یک سو متأثر از حس تعلق مکانی بازدیدکنندگان است و از سوی دیگر از نگرش‌ها و رفتارهایی تأثیر می‌پذیرد که افراد به‌طور کلی در حمایت از محیط‌زیست از خود نشان می‌دهند؛ بدین ترتیب که آن دسته از بازدیدکنندگانی که حس تعلق مکانی قوی‌تری به پارک صفه دارند، بیشتر به انجام رفتارهایی در حفاظت و حمایت از محیط‌زیست پارک مبادرت می‌ورزند؛ همچنین افرادی که به‌طور کلی تمایل و علاقه‌مندی بیشتری به حفظ و حراست از محیط‌زیست دارند، در حفاظت از پارک صفه حساسیت بیشتری دارند و مطلوب‌تر عمل می‌کنند. گفتنی است ضریب اثر رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست از ضریب اثر تعلق مکانی بازدیدکنندگان بیشتر بوده است؛ به هر حال براساس نتایج پژوهش حاضر، تقویت حس تعلق مکانی افراد و همچنین ایجاد و تقویت نگرش‌ها و رفتارهای حامی محیط‌زیست در جامعه با آموزش‌های مختلف، اقدام مؤثری در زمینه حفاظت و استفاده پایدار از محیط‌زیست است.

معنادار بودن اثر هویت مکانی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک صفه حاکی است زمانی که محیط مورد بازدید ویژگی‌های معنایی و نمادین خاصی داشته باشد که افراد هویت خود را در پیوند با آن باز یابند و محیط را به‌مثابه جزئی از وجود خویش حس کنند، می‌توان انتظار داشت که رفتارهایی در زمینه حفاظت و حمایت از محیط‌زیست صورت پذیرد. وابستگی مکانی نیز تأثیر مشابهی بر بروز رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک دارد؛ همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، وابستگی مکانی رابطه عملکردی مردم با مکان‌ها را توصیف می‌کند و زمانی ایجاد می‌شود که مکان‌ها شرایط و ویژگی‌های لازم را برای تأمین نیازهای افراد فراهم کنند. هرچقدر عملکردهای محیط

پارک صفه، اهداف و انتظارات بازدیدکنندگان را بیشتر و بهتر برآورده کند، پارک صفه در مقایسه با سایر محیط‌های مشابه از نظر بازدیدکنندگان مطلوب‌تر خواهد بود و در نتیجه حس وابستگی مکانی آنان تقویت خواهد شد؛ این امر براساس یافته‌های پژوهش حاضر در بروز رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک اثر مثبتی دارد.

براساس یافته‌های پژوهش، رفتارهای عمومی حامی محیط‌زیست نیز اثر مثبتی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست ویژه پارک دارد و نشان می‌دهد دغدغه‌مندی کلی افراد درباره مسائل محیط‌زیست و احساس مسئولیت درقبال حفاظت از آن در مواجهه با هر محیطی متجلی می‌شود. این مسئله ضرورت برنامه‌ریزی را برای آموزش‌های عمومی در زمینه آشنایی مردم با مسائل و موضوعات مختلف مرتبط با محیط‌زیست برجسته می‌کند. براساس متغیرهای مطالعه‌شده، بعضی اقدامات مؤثر در این زمینه عبارت‌اند از: آموزش نکات و روش‌های کاهش مشکلات محیط‌زیستی، معرفی فناوری‌های سبز به مردم، فراهم کردن زمینه‌های گفت‌وگوی مسئولان با مردم درباره مسائل محیط‌های مختلف زیست، فراهم کردن زمینه‌های گسترش فعالیت انجمن‌ها و سازمان‌های فعال محیطی، حمایت از جمعاعات محیط‌زیستی مسالمت‌آمیز، ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی در زمینه زیان‌های استفاده بی‌رویه از سموم و کودهای شیمیایی، ترویج استفاده از سیستم‌های حمل‌ونقل سازگار با محیط‌زیست، آموزش‌های عمومی در زمینه صرفه‌جویی در مصرف آب و انرژی، تفکیک زباله‌های قابل بازیافت و ...

نتایج پژوهش حاضر درباره اثر تعلق مکانی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست با یافته‌های پژوهش‌های صیف و همکاران (۱۳۹۶)، عابدی سروسنانی (۱۳۹۳)، هالپنی (۲۰۱۰)، واکر و چاپمن (۲۰۰۳)، ریموند و همکاران (۲۰۱۱)، رامکیسون و همکاران (۲۰۱۳)، بوتا و همکاران (۲۰۱۴)، رامکیسون و مؤندو (۲۰۱۷) همسوست. درمقابل آن دسته از مطالعات پیشین که نشان داده‌اند تعلق مکانی اثر معنادار و بیشتر مثبتی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست دارد، برخی پژوهشگران مانند هرناندز و همکاران (۲۰۱۰)، گسلینگ و ویلیامز (۲۰۱۰) و اسکنل و گیفورد (۲۰۱۰) نتایج متفاوتی گزارش کرده‌اند که تعمیم عمومی این اثر را با تردید مواجه می‌کند. تفاوت در یافته‌ها تا حدی متأثر از شیوه مفهوم‌پردازی تعلق مکانی و رفتارهای حامی محیط‌زیست است که پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده تبیین شود.

نتایج پژوهش حاضر در برنامه‌ریزی و مدیریت محیط پارک کوهستانی صفه و محیط‌های مشابه مؤثر واقع می‌شود؛ بدین ترتیب که اثر مثبت تعلق مکانی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست نشان‌دهنده این است که هرچقدر افراد رابطه احساسی عاطفی عمیق‌تری با محیط داشته باشند و به همین ترتیب هرچقدر محیط مورد بازدید در ارائه کارکردهای گردشگری و تفریحی مدنظر بازدیدکنندگان مطلوبیت بیشتری داشته باشد، بازدیدکنندگان اهمیت بیشتری برای محیط‌زیست قائل خواهند شد و رفتارهایشان در زمینه حفاظت و حمایت از محیط‌زیست پارک خواهد بود. از جمله عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش تعلق مکانی بازدیدکنندگان زیبایی منظر، کیفیت نورپردازی، امکانات و خدمات، تنوع فعالیت‌های تفریحی و مدیریت مناسب پارک است. ارائه اطلاعات کافی به شیوه‌های خلاقانه درباره ویژگی‌های منحصر به فرد پارک در ایجاد احساس تعلق خاطر بازدیدکنندگان مؤثر است؛ همچنین با فراهم کردن زمینه‌های مشارکت افراد در برنامه‌های بهسازی و حفاظت پارک، تعلق مکانی افراد تقویت می‌شود.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد افرادی که به‌طور کلی به انجام رفتارها و فعالیت‌های حامی محیط‌زیست

متعهدترند، در حفظ محیط‌زیست پارک نیز احساس مسئولیت بیشتری می‌کنند؛ ضمن اینکه اثر این عامل قوی‌تر از اثر تعلق مکانی است؛ بنابراین یکی از راهکارهای مؤثر در توسعه رفتارهای حامی محیط‌زیست در تمامی محیط‌ها، تقویت حس مسئولیت و تعهد افراد در قبال محیط‌زیست است. شاید ارتقای سطح دانش و آگاهی افراد درباره اهمیت محیط‌زیست و شیوه‌های مختلف حفاظت و حمایت از آن مؤثر واقع شود که البته خود، نیازمند انجام پژوهش‌ها و مطالعاتی عمیق است؛ مطالعاتی که به شناخت شیوه‌های مؤثر در تبدیل باورها و بایدهای ذهنی حفاظت از محیط‌زیست به اشتیاق و التزام عملی افراد برای حفاظت و حمایت از محیط‌زیست منجر شود.

منابع

- امیرنژاد، حمید، مؤیدیان، سید محمدجواد، (۱۳۹۴). برآورد ارزش اقتصادی مطبوعیت زیست محیطی پارک کوهستانی صفت اصفهان (رهیافت هزینه سفر فردی آشکارشده و اظهارشده)، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، جلد ۲۹، دوره ۲۹، شماره ۱، ۲۰-۳۰.
- حبیبی، فاتح، مصطفی زاده، سانا، (۱۳۹۶). بررسی رفتارهای محیط‌زیستی گردشگران دریاچه زریوار مریوان، مجله جغرافیا و توسعه، دوره ۱۵، شماره ۴۷، ۱۶۳-۱۸۴.
- سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهرداری اصفهان، (۱۳۹۹). موقعیت پارک‌های شهر اصفهان؛ درگاه اینترنتی <http://park.isfahan.ir/parklocations> (تاریخ آخرین بازیابی: ۱۳۹۹/۰۷/۰۵).
- شاطریان، محسن، کیانی سلمی، صدیقه، میرداداشی کاری، سیده زهرا، (۱۳۹۸). مدل سازی نقش دانش، نگرش و ارزش‌های محیط‌زیستی گردشگران در بروز رفتارهای سازگار با محیط (نمونه موردی: گردشگران ایرانی و خارجی شهر قم)، فصلنامه علوم محیطی، دوره ۱۷، شماره ۲، ۲۰۷-۲۲۸.
- صیف، محمدحسن، رستگار، احمد، طالبی، سعید، کریمی فرد، طاهره، تاجوران، مرضیه، (۱۳۹۶). ارائه مدل علی تطبیقی عوامل مؤثر بر رفتارهای حفاظتی زیست محیطی؛ مورد مطالعه: گردشگران داخلی و خارجی استان فارس، دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری، سال ۵، شماره ۱۰، ۹۹-۱۲۵.
- صیف، محمدحسن، رستگار، احمد، کریمی فرد، طاهره، تاجوران، مرضیه، (۱۳۹۷). ارائه مدل علی عوامل مؤثر بر رفتارهای حافظ محیط‌زیست؛ مورد مطالعه: گردشگران خارجی استان فارس، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال ۱۳، شماره ۴۳، ۳۵-۵۳.
- عابدی سروستانی، احمد، (۱۳۹۳). تعلق مکانی، نگرش و رفتار محیط‌زیستی گردشگران پارک‌های جنگلی، مجله پژوهش‌های محیط‌زیست، سال ۵، شماره ۹، ۳۵-۴۶.
- عبدالله زاده، غلامحسین، صالحی، خدیجه، قرقانی، طاهره، (۱۳۹۵). تحلیل آثار محیطی توسعه گردشگری در نواحی روستایی و عوامل مؤثر بر آن؛ مطالعه موردی: ناحیه آق‌سو - کلاله / استان گلستان، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۷، شماره ۲ (پیاپی ۶۲)، ۱۴۷-۱۶۹.

- فاضلی، محمد، جعفر صالحی، سحر، (۱۳۹۲). شکاف نگرش، دانش و رفتار زیست محیطی گردشگران. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال ۸، شماره ۲۲، ۱۳۷-۱۶۱.
- متقی، افشین، همتی گویمی، زهرا، (۱۳۹۱). گردشگری و محیط زیست: بررسی فرصت‌ها، نگرانی و رفتار محیط زیستی در بین گردشگران شهر بوشهر، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۱، شماره ۳، ۱۵۵-۱۶۸.
- ملکیان، منصوره، (۱۳۹۱). برآورد ارزش تفرجی و میزان تمایل به پرداخت بازدیدکنندگان پارک کوهستانی صفت اصفهان، مجله اقتصاد منابع طبیعی، سال ۱، شماره ۱، ۹۵-۱۰۷.
- نجاززاده، محمد، جعفری، سکینه، جعفری، نرگس، رجبی، نگار، (۱۳۹۷). رابطه ساختاری نگرش و دانش محیط زیستی با تمایلات رفتاری در حفاظت از محیط زیست: نقش میانجی رضایت گردشگر و فایده درک‌شده، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال ۷، شماره ۱، ۱۲۷-۱۴۲.
- Anton, C.E., Lawrence, C., (2016). **The relationship between place attachment, the theory of planned behaviour and residents' response to place change**, *Journal of environmental psychology*, 47, 145- 154.
- Brown, G., Raymond, C.M., Corcoran, J., (2015). **Mapping and measuring place attachment**, *Applied geography*, 57, 42- 53.
- Buta, N., Holland, S.M., Kaplanidou, K., (2014). **Local communities and protected areas: The mediating role of place attachment for pro-environmental civic engagement**, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 5, 1- 10.
- Gosling, E., Williams, K.J., (2010). **Connectedness to nature, place attachment and conservation behaviour: Testing connectedness theory among farmers**, *Journal of environmental psychology*, 30 (3), 298- 304.
- Hailu, G., Boxall, P.C., McFarlane, B.L., (2005). **The influence of place attachment on recreation demand**, *Journal of Economic Psychology*, 26 (4), 581- 598.
- Halpenny, E.A., (2010). **Pro-environmental behaviours and park visitors: The effect of place attachment**, *Journal of environmental psychology*, 30 (4), 409- 421.
- Hernández, B., Martín, A.M., Ruiz, C., Hidalgo, M.C., (2010). **The role of place identity and place attachment in breaking environmental protection laws**, *Journal of environmental psychology*, 30 (3), 281- 288.
- Kyle, Gerard T., Mowen, Andrew J., Tarrant, Michael, (2004). **Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment**, *Journal of Environmental Psychology*, 24, 439- 454.
- López-Mosquera, N., Sánchez, M., (2013). **Direct and indirect effects of received benefits and place attachment in willingness to pay and loyalty in suburban natural areas**, *Journal of Environmental Psychology*, 34, 27- 35.
- Ramkissoon, H., Mavondo, F.T., (2017). **Proenvironmental behavior: Critical link between satisfaction and place attachment in Australia and Canada**, *Tourism Analysis*, 22 (1), 59- 73.
- Ramkissoon, H., Smith, L.D.G., Weiler, B., (2013). **Testing the dimensionality of place attachment and its relationships with place satisfaction and pro-environmental behaviours: A structural equation modelling approach**, *Tourism management*, 36, 552- 566.
- Raymond, C.M., Brown, G., Robinson, G.M., (2011). **The influence of place attachment, and moral and normative concerns on the conservation of native vegetation: A test of two behavioural models**, *Journal of environmental psychology*, 31 (4), 323- 335.
- Rollero, C., De Piccoli, N., (2010). **Place attachment, identification and environment perception: An empiric al study**, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 198- 205.

- Scannell, L., Gifford, R., (2010). **The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior**, *Journal of environmental psychology*, 30 (3), 289- 297.
- Tsaur, S.H., Liang, Y.W., Weng, S.C., (2014). **Recreationist-environment fit and place attachment**, *Journal of environmental psychology*, 40, 421- 429.
- Walker, G.J., Chapman, R., (2003). **Thinking like a Park: The Effects of Sense of Place, Perspective-Taking, and Empathy on Pro-Environmental Intentions**, *Journal of Park and Recreation Administration*, 21 (4), 71- 86.
- Walker, A.J., Ryan, R.L., (2008). **Place attachment and landscape preservation in rural New England: A Maine case study**, *Landscape and urban planning*, 86 (2), 141-152.
- Xu, Z., Zhang, J., (2016). **Antecedents and consequences of place attachment: A comparison of Chinese and Western urban tourists in Hangzhou, China**, *Journal of Destination Marketing & Management*, 5 (2), 86- 96.

attachment including place identity (6 items), affective attachment (6 items), and place dependence (4 items). Thirteen items measured general pro-environmental behaviors, and 12 questions were related to the park-specific pro-environmental behaviors. Analysis of data was conducted by applying some statistical tests and using SPSS software. Given that all values of skewness and elongation of the variables are in the range -2 to +2, parametric statistical tests including Pearson correlation coefficient and regression analysis were used.

3- Discussion:

The findings showed that general pro-environmental behaviors and two dimensions of place attachment (place identity and place dependence) had a statistically significant and positive effect on park-specific pro-environmental behaviors in such a way that 56.3% of the variance of park-specific pro-environmental behaviors was explained by mentioned variables. Accordingly, it can be interpreted that if people consider themselves committed to the protection of the environment and also if they develop a sense of place identity and place dependence towards the park environment, they will be more concerned about protecting the environment of Sofeh Park. As a result, their behavior will be supportive of the park environment.

The findings of this study on the effect of place attachment on pro-environmental behaviors are in line with the findings reported by some researchers, for example, Saif (2017), Abedi Sarvestani (2014), Halpenny (2010), Walker and Chapman (2003), Raymond et al. (2011), Ramkissoon et al. (2013), Buta et al. (2014), and Ramkissoon and Mavondo (2017). However, some contradictory findings reported by a number of researchers makes the generalization of the findings of the present study questionable. It is worth mentioning that the differences in findings can be due to the difference in the conceptualization of place attachment and pro-environmental behaviors that should be examined in future studies.

4- Conclusion:

Overall, the findings of the present study showed that both place attachment and general pro-environmental behaviors positively influenced park-specific pro-environmental behaviors. However, the general pro-environmental behaviors were more powerful than place attachment in explaining and predicting the park-specific pro-environmental behaviors. These findings can be considered in the planning and management of Sofeh Mountain Park and similar recreation environments. On the one hand, the positive effect of place attachment on the park-specific pro-environmental behaviors implies that the deeper sense of place identity people develop toward the environment, the more favorable visited environments are in providing the tourism and recreational functions desired by the visitors.

Some factors can play a positive role in strengthening the visitors' place attachment. For example, security, safety, landscape beauty, lighting quality, services and amenities, a variety of recreational activities, and park's well management. Providing enough information about the unique features of the park can also be effective in creating a sense of attachment to the park. In addition, by providing

opportunities for individuals' participation in the park improvement and conservation programs, their sense of place attachment can be strengthened. The results also showed that people who generally are committed to doing pro-environment activities are concerned about preserving the park environment as well. Accordingly, one of the effective ways to develop pro-environmental behaviors in all environments is to strengthen people's sense of responsibility and commitment to the environment. In this regard, raising the level of knowledge and awareness of people about the importance of the environment and various ways of protection can be effective, which, of course, requires in-depth research and studies.

Keywords: Place attachment, Pro-environmental Behaviors, Recreational Environments, Sofeh Mountain Park, Tourism.

References:

- Anton, C. E., & Lawrence, C. (2016). The Relationship between Place Attachment, the Theory of Planned Behavior, and Residents' Response to Place Change. *Journal of Environmental Psychology*, 47, 145-154.
- Brown, G., Raymond, C. M., & Corcoran, J. (2015). Mapping and Measuring Place Attachment. *Applied Geography*, 57, 42-53.
- Buta, N., Holland, S. M., & Kaplanidou, K. (2014). Local Communities and Protected Areas: The Mediating Role of Place Attachment for Pro-Environmental Civic Engagement. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 5, 1-10.
- Gosling, E., & Williams, K. J. (2010). Connectedness to Nature, Place Attachment, and Conservation Behavior: Testing Connectedness Theory among Farmers. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 298-304.
- Hailu, G., Boxall, P. C., & McFarlane, B. L. (2005). The Influence of Place Attachment on Recreation Demand. *Journal of Economic Psychology*, 26(4), 581-598.
- Halpenny, E. A. (2010). Pro-Environmental Behaviors and Park Visitors: The Effect of Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(4), 409-421.
- Hernández, B., Martín, A. M., Ruiz, C., & Hidalgo, M. C. (2010). The Role of Place Identity and Place Attachment in Breaking Environmental Protection Laws. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 281-288.
- Kyle, G. T., Mowen, A. J., & Tarrant, M. (2004). Linking Place Preferences with Place Meaning: An Examination of the Relationship between Place Motivation and Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 439-454.
- López-Mosquera, N., & Sánchez, M. (2013). Direct and Indirect Effects of Received Benefits and Place Attachment in Willingness to Pay and Loyalty in Suburban Natural Areas. *Journal of Environmental Psychology*, 34, 27-35.
- Ramkissoon, H., & Mavondo, F. T. (2017). Pro-environmental Behavior: Critical Link between Satisfaction and Place Attachment in Australia and Canada. *Tourism Analysis*, 22(1), 59-73.

- Ramkissoon, H., Smith, L. D. G., & Weiler, B. (2013). Testing the Dimensionality of Place Attachment and Its Relationships with Place Satisfaction and Pro-Environmental Behaviors: A Structural Equation Modelling Approach. *Tourism Management*, 36, 552-566.
- Raymond, C. M., Brown, G., & Robinson, G. M. (2011). The Influence of Place Attachment, and Moral and Normative Concerns on the Conservation of Native Vegetation: A Test of Two Behavioral Models. *Journal of Environmental Psychology*, 31(4), 323-335.
- Rollero, C., & De Piccoli, N. (2010). Place Attachment, Identification, and Environment Perception: An Empirical Study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198-205.
- Scannell, L., & Gifford, R. (2010). The Relations between Natural and Civic Place Attachment and Pro-Environmental Behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 289-297.
- Tsaour, S. H., Liang, Y. W., & Weng, S. C. (2014). Recreationist-Environment Fit and Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 421-429.
- Walker, A. J., & Ryan, R. L. (2008). Place Attachment and Landscape Preservation in Rural New England: A Maine Case Study. *Landscape and Urban Planning*, 86(2), 141-152.
- Walker, G. J., & Chapman, R. (2003). Thinking Like a Park: The Effects of Sense of Place, Perspective-Taking, and Empathy on Pro-Environmental Intentions. *Journal of Park and Recreation Administration*, 21(4), 71-86.
- Xu, Z., & Zhang, J. (2016). Antecedents and Consequences of Place Attachment: A Comparison of Chinese and Western Urban Tourists in Hangzhou, China. *Journal of Destination Marketing and Management*, 5(2), 86-96.